

Теорія держави і права : підручник / В. М. Марчук, Л. В. Ніколаєва, Т. О. Гуржій та ін. ; за заг. ред. Л. В. Ніколаєвої, Т. О. Гуржія. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 424 с.
ISBN 978-966-629-972-0
DOI: <http://doi.org/10.31617/p.knute.2019-834>

За умов правової держави, яка інтенсивно формується, особливого значення набуває юридична діяльність у всіх сферах демократичного суспільства. Зростає роль юристів-професіоналів та необхідність їх підготовки для всіх ділянок суспільного життя.

Призначено для студентів-правознавців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» професійного спрямування «Правознавство» усіх форм навчання, а також

усім, кого цікавлять питання правознавства.

Зам. 834/19

Ціна 150,00 грн

ЗМІСТ

ВСТУП	11
Тема 1. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА НАУК ПРО ПРАВОВУ ДІЙСНІСТЬ	13
1.1. Поняття правознавства як системи спеціальних наукових знань	13
1.2. Система правових наук.....	15
1.3. Неюридичні науки, що пов'язані з правовою дійсністю, їх система та призначення.....	19
1.4. Зв'язок та співвідношення правознавства з іншими, неюридичними науками	20
Завдання для самостійної роботи	22
Тема 2. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЯК НАУКА	24
2.1. Предмет та визначальні характеристики теорії держави і права як науки	24
2.2. Функції теорії держави і права	26
2.3. Теоретико-юридична наука та соціальна практика.....	29
Завдання для самостійної роботи	30
Тема 3. МЕТОДОЛОГІЯ ПРАВОВИХ НАУК ТА ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ	32
3.1. Методологія правової теорії і практики: загальне поняття та класифікація методів.....	32
3.2. Система основних методів юридичного пізнання та їх змістова характеристика	34
Завдання для самостійної роботи	39
Тема 4. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРАВА ЯК СОЦІАЛЬНОЇ КАТЕГОРІЇ	42

4.1. Право як соціальне явище та його структура	42
4.2. Право в загальносоціальному розумінні як природно-історична категорія	43
4.3. Зміст права в загальносоціальному розумінні (система прав)	44
4.4. Співвідношення права в загальносоціальному розумінні та об'єктивного (позитивного) права	46
Завдання для самостійної роботи	49
Тема 5. ПРАВО ЯК СПЕЦІАЛЬНО-ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ	52
5.1. Об'єктивне (позитивне) право як різновид соціальних норм та його місце в системі соціального нормування	52
5.2. Співвідношення об'єктивного права з нормативними системами техніко-технологічної природи.....	57
5.3. Поняття та зміст суб'єктивного права, його співвідношення з об'єктивним (позитивним) правом	60
Завдання для самостійної роботи	63
Тема 6. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ВЛАСТИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА	65
6.1. Система основних характеристик об'єктивного права.....	65
6.2. Основні характеристики та властивості, що притаманні праву як інституційному утворенню	67
6.3. Основні ознаки та властивості права, обумовлені його взаємодією з державою.....	73
Завдання для самостійної роботи	79
Тема 7. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ (ДОКТРИНИ) СУТНОСТІ ТА ПОНЯТТЯ ПРАВА	81
7.1. Основні правові доктрини і концепції та їх значення в поясненні права як соціального феномену.....	81
7.2. Характеристика змісту основних теорій праворозуміння в історії правової думки та сучасному правознавстві.....	82
Завдання для самостійної роботи	89
Тема 8. НОРМИ ПРАВА	91
8.1. Поняття та основні характеристики (ознаки) норми права	91
8.2. Структура норми права та зміст її елементів.....	94
8.3. Логічна структура норми права та її вираження в нормативно-правовому акті	96
8.4. Класифікація норм права	97
Завдання для самостійної роботи	102
Тема 9. ДЖЕРЕЛА ПРАВА ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА	108
9.1. Загальне поняття та система джерел права	108
9.2. Джерела права як система правоутворюючих факторів.....	109
9.3. Джерела права як форма вираження права та їх система (види)	115
9.4. Загальна характеристика нормативно-правових актів як основного виду джерел сучасного права у формально-юридичному значенні.....	125
9.5. Система нормативно-правових актів	129

9.6. Систематизація законодавства (нормативно-правових актів) та її види	134
Завдання для самостійної роботи	138
Тема 10. МЕЖІ ДІЇ НОРМ ПРАВА (НОРМАТИВНИХ АКТИВ)	142
10.1. Основні параметри, що визначають межі дії норм права	142
10.2. Дія закону у часі. Зворотна сила закону.....	143
10.3. Дія закону у просторі. Екстериторіальність	146
10.4. Дія закону за колом осіб. Імунітет	147
10.5. Колізія законів та правила її розв'язання	148
Завдання для самостійної роботи	150
Тема 11. ПРАВОВА СИСТЕМА ТА СИСТЕМА ПРАВА	153
11.1. Поняття та структура правової системи	153
11.2. Поняття системи права та критерії її побудови.....	154
11.3. Предмет та джерела основних галузей права (характеристика основних галузей права за змістом)	157
11.4. Підгалузеві та міжгалузеві сукупності норм права (правові інститути, підгалузі та комплексні галузі права)	165
11.5. Система міжнародного права.....	166
11.6. Система права і система законодавства	167
Завдання для самостійної роботи	168
Тема 12. ОСНОВНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНИХ КРАЇН СВІТУ	173
12.1. Правова компаративістика (порівняльне правознавство) та її значення	173
12.2. Романо-германська (континентальна) правова система	175
12.3. Англосаксонська та споріднені з нею правові системи.....	177
12.4. Мусульманське право	181
12.5. Система традиційного права та інші правові системи	184
12.6. Національна правова система України та її місце серед правових систем сучасності	186
Завдання для самостійної роботи	187
Тема 13. ПРИНЦИПИ ВІТЧИЗНЯНОГО ПРАВА	189
13.1. Загальні принципи права: поняття та види	189
13.2. Міжгалузеві принципи: поняття та види	195
13.3. Галузеві принципи: поняття та види	205
Завдання для самостійної роботи	206
Тема 14. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ФОРМИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА	208
14.1. Правове регулювання та реалізація права: загальне поняття	208
14.2. Форми реалізації права	210
14.3. Неюрідичні механізми реалізації права	216
14.4. Юридичний механізм реалізації права.....	219
Завдання для самостійної роботи	222
Тема 15. ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ЯК ФОРМА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ	224
15.1. Поняття та види (форми) застосування юридичних норм	224
15.2. Стадії процесу застосування юридичних норм	226

15.3. Акти застосування права (правозастосовні акти).....	231
Завдання для самостійної роботи	234
Тема 16. ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА (ЮРИДИЧНА ГЕРМЕНЕВТИКА)	236
16.1. Поняття тлумачення юридичних норм	236
16.2. Тлумачення юридичних норм як процес з'ясування їх змісту	237
16.3. Тлумачення юридичних норм як роз'яснювальна діяльність органів та осіб.....	241
16. 4. Застосування права у разі прогалин у законодавстві (прогалини у праві та застосування закону за аналогією)	248
Завдання для самостійної роботи	253
Тема 17. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ	255
17.1. Поняття правовідносин, їх види та структура.....	255
17.2. Суб'єкти правовідносин, їх види	257
17.3. Правові властивості суб'єктів правовідносин.....	259
17.4. Зміст та об'єкт правовідносин	274
17.5. Юридичні факти: поняття та види	276
Завдання для самостійної роботи	280
Тема 18. ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА І ПРАВОПОРУШЕННЯ	284
18.1. Поняття правомірної поведінки, її мотиви та заходи державного заохочення	284
18.2. Поняття та склад правопорушення	290
18.3. Види та причини правопорушень	294
Завдання для самостійної роботи	297
Тема 19. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ІНШІ ВИДИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО ПРИМУСУ	300
19.1. Відповідальність як загальносоціальна категорія (поняття)	300
19.2. Загальне поняття юридичної відповідальності	302
19.3. Види юридичної відповідальності	307
19.4. Зміст юридичної відповідальності	308
19.5. Зв'язок юридичної відповідальності з іншими формами державного примусу.....	314
Завдання для самостійної роботи	330
Тема 20. ЮРИДИЧНІ ПРОЦЕДУРИ	334
20.1. Поняття та значення юридичних процедур у правовій діяльності.....	334
20.2. Процедури в правотворчій та виконавчо-управлінській діяльності	340
20.3. Процедури в юрисдикційній діяльності	347
Завдання для самостійної роботи	351
Тема 21. ЗАКОННІСТЬ, ПРАВОПОРЯДОК ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА.....	353
21.1. Поняття законності та правопорядку, їх співвідношення.....	353
21.2. Правова культура, її види та зміст	356
21.3. Правосвідомість як елемент правової культури	362
Завдання для самостійної роботи	363
Тема 22. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВИХ НОРМ.....	366
22.1. Поняття ефективності правових норм	366

22.2. Об'єктивні та суб'єктивні фактори (умови) ефективності дії правових норм.....	367
22.3. Критерії ефективності правових норм	369
Завдання для самостійної роботи	369

Тема 23. ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВИ, ЇЇ ФУНКЦІЇ ТА МІСЦЕ В ПОЛІТИЧНІЙ

СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА	371
23.1. Фактори, що обумовили виникнення держави	371
23.2. Загальне поняття держави та її основні ознаки	373
23.3. Функції держави та їх система	374
23.4. Типологія держав.....	376
23.5. Взаємодія держави з іншими елементами політичної системи суспільства	378
Завдання для самостійної роботи	380

Тема 24. ФОРМИ ДЕРЖАВИ

СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА	382
24.1. Загальне поняття форми держави	382
24.2. Форми правління	382
24.3. Форми державного устрою.....	384
24.4. Державно-політичний режим як елемент форми держави	385
Завдання для самостійної роботи	387

Тема 25. ПРАВОВА ДЕРЖАВА.....

СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА.....	392
25.1. Співвідношення правової держави та громадянського суспільства	392
25.2. Поняття та основні характеристики правової держави.....	393
Завдання для самостійної роботи	395

Тема 26. МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ

ВЛАДИ (ДЕРЖАВНИЙ АПАРАТ)	397
26.1. Поняття механізму держави	397
26.2. Поняття, ознаки та види державних організацій.....	398
26.3. Поняття державного апарату, основні принципи його організації та діяльності.....	400
26.4. Структура (система) державного апарату України	402
Завдання для самостійної роботи	406

Тема 27. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ

ТА СУТНОСТІ ДЕРЖАВИ	409
27.1. Загальна характеристика та наукове значення теорій походження, сутності та соціальної ролі держави	409
27.2. Загальний огляд змісту основних державознавчих теорій (теологічна, патріархальна, договірна, органічна, насильства, класова, загального благоденства, елітарна тощо)	410
Завдання для самостійної роботи	413

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ 417